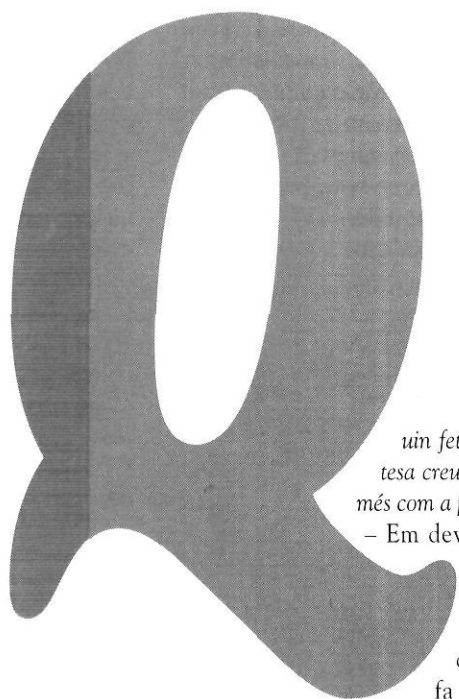

Jordi Pujiula, el psiquiatre humanista d'Olot

Text: Xevi Planas

Psiquiatre de professió i historiador de vocació, Jordi Pujiula és un humanista que des de fa trenta anys contribueix decisivament a mantenir el caliu d'una notable activitat d'agitació cultural i política a Olot. Assagista, periodista, poeta i home de teatre, Jordi Pujiula ha recuperat la memòria històrica de molts garrotxins il·lustres poc o mal coneguts, i no ha renunciat al compromís cívic de persona d'esqueres que va aprendre del seu pare.

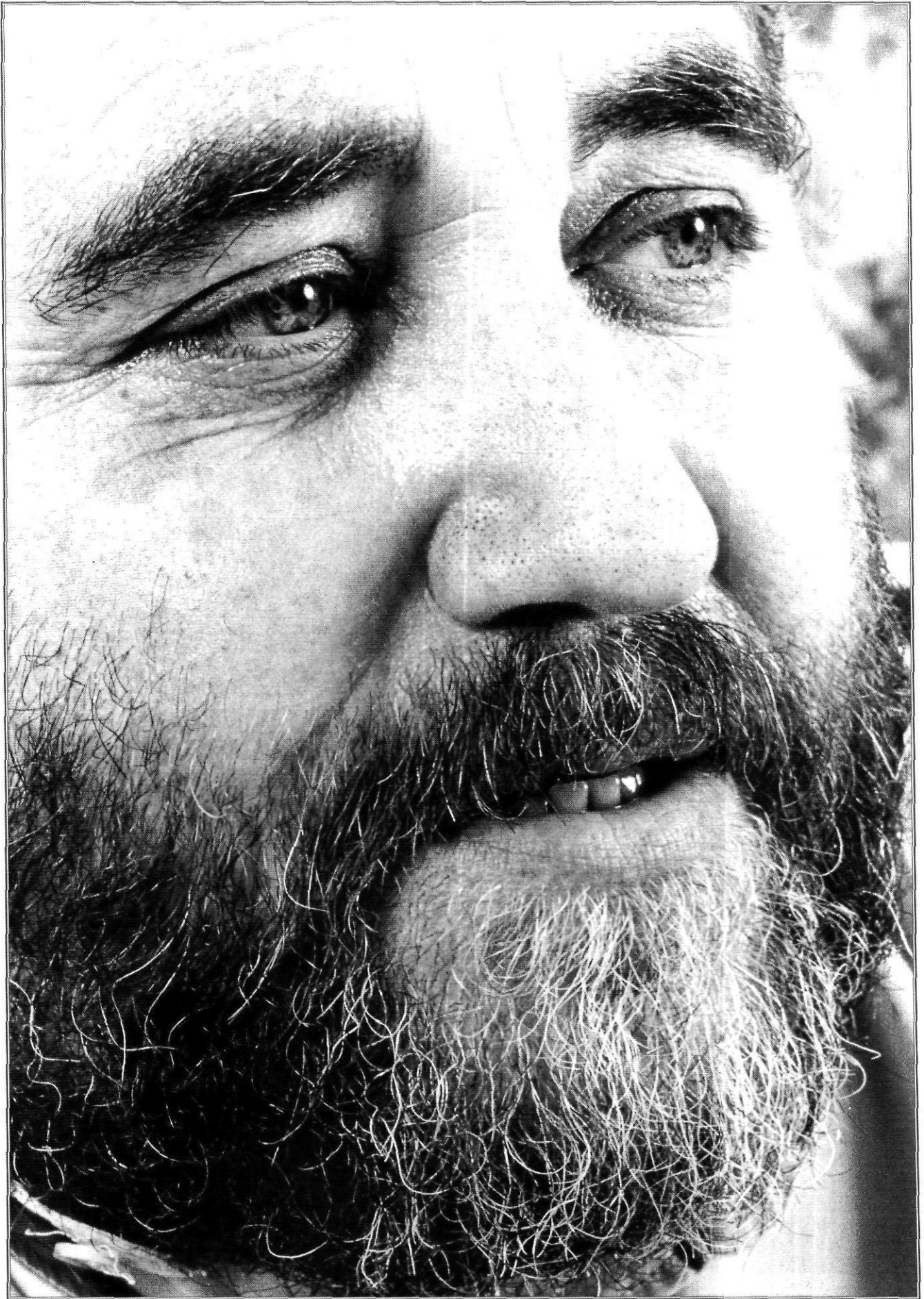
Fotos: Josep Maria Oliveras

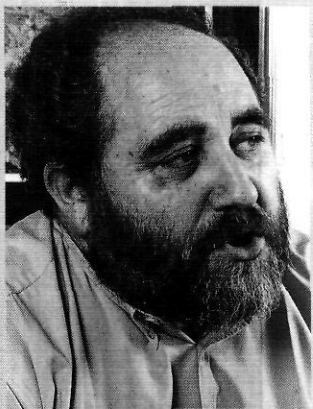

uin fet de la seva infantesa creu que el va marcar més com a persona?

– Em devia marcar especialment l'exemple humà del meu pare, que va morir no fa gaire. Home de conviccions molt profundes, va ser un dels fundadors del Bloc Obrer i Campesol (BOC) i del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM). Va ser un revolucionari destacat que va participar intensament en tota la problemàtica política i sindical de la Guerra Civil. Des-

prés de la guerra, va patir represàlies a causa de la seva ideologia. Va passar-se quatre anys i mig a la presó de Girona. Va compartir cel·la amb Carles Rahola en l'última nit de la vida d'aquest prestigiós escriptor gironí. Arran dels afers dels maquis, el meu pare va ser desterrat el 1944 a Madrid, on va anar a viure amb la meva mare. Jo vaig néixer el 1947, poc temps després del retorn dels meus pares a Olot. Professionalment, el meu pare s'havia dedicat tota la vida a pintar sants. Llegia molt, tenia una formació cultural d'autodidacte i era un gran col·leccionista d'objectes molt diversos. Ja des de la infantesa, vaig ser molt conscient que jo era fill d'un roig vençut. A diferència de la major part dels meus amics, que van anar a col·legis religiosos, vaig rebre de petit una formació laica, a Olot. Més tard vaig cursar el batxillerat superior a Girona. Anar a estudiar a Girona als catorze anys em va permetre canviar d'aires i obrir-me portes. Em va servir de molt. A Girona, vaig fer molt bons amics i vaig aprendre de grans professors. Tenia en Sobrequés d'història, en Bonnín de literatura... Els professors em recomanaven que em dedicés a les lletres, però no els vaig seguir el consell

Jordi Pujiula i Ribera va néixer el 5 de març del 1947 a Olot. És llicenciat en Medicina i Cirurgia, i especialista en Psiquiatria.

Ha col·laborat en diverses publicacions locals (*Olot-Misión, L'Olotí, Gra de Fajol, Doble 7, Verntallat, Basalt...*) i d'àmbits de difusió més amplis (*Revista de Girona, El Punt, L'Avenc, Arreu, La Vanguardia...*).

En el món del teatre, va traduir l'obra *L'escola dels bufons*, de Michel de Ghelderode, que es va estrenar el 1975 al Teatre Capsa, de Barcelona, sota la direcció de Pere Planella, amb el qual també va col·laborar a *Bertold Brecht 68, Antígona, Procés d'un bruixot* i *Assassinat a la catedral*, entre altres obres. També va participar en l'adaptació dels muntatges teatrals del Grup Espontani titulats *Grandesa i decadència de la ciutat de Mahagony, Espectres, Pària* i *La més forta*.

En el camp de les monografies locals, té editats nombrosos treballs d'història contemporània (en especial sobre la Guerra Civil) a diverses publicacions comarcals, com els volums de les Assemblees dels Amics de Besalú, els *Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, Vitrina*, etc.

Entre els títols de la seva bibliografia sobresurten dos re-

perquè des de la infantesa volia ser metge. Vaig entrar a la Universitat de Barcelona per estudiar Medicina.

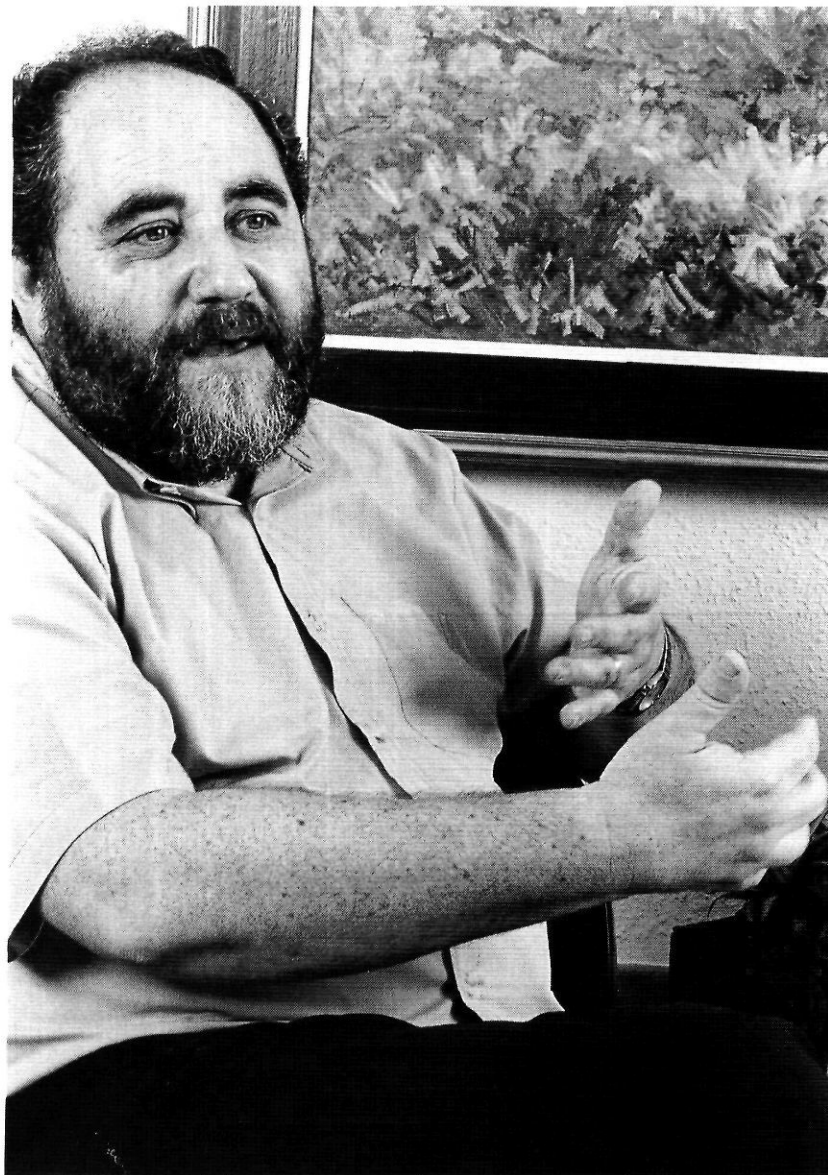
– *Quins records conserva de la seva etapa universitària?*

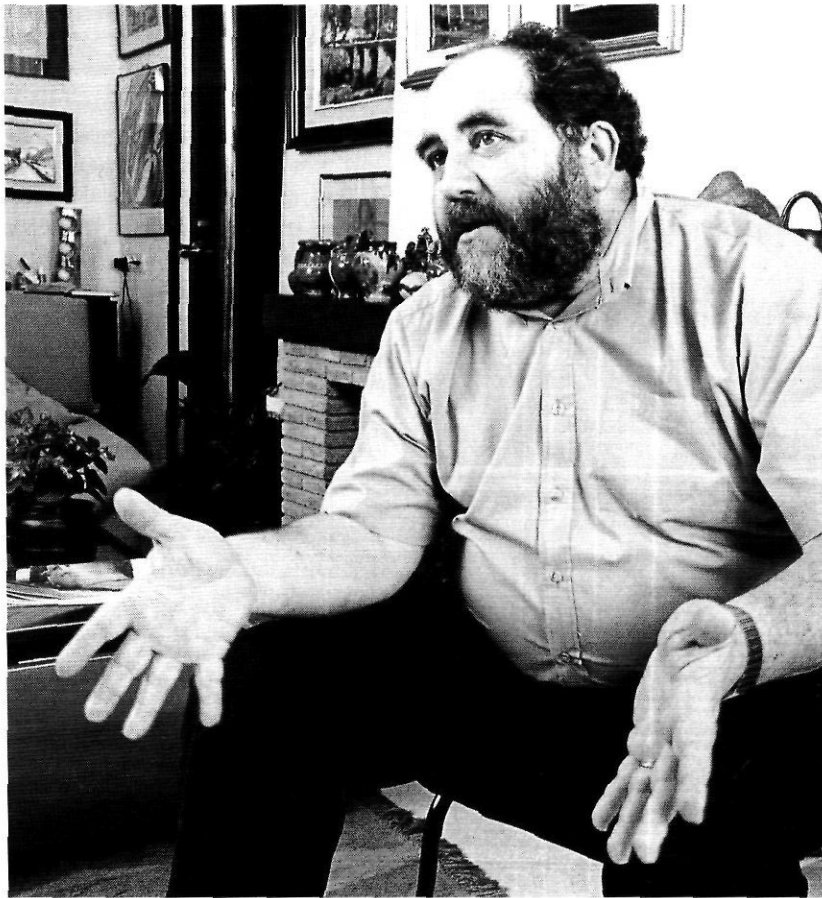
– La universitat llavors era un autèntic desastre. Vaig tenir la sort, però, de viure tota l'efervescència dels moviments estudiantils. Vaig militar al PSUC i en altres plataformes d'esquerres. Durant aquell període, vaig llegir molt, vaig anar sovint al cinema i, en general, em vaig dedicar a formar-me. Vaig tenir la sort de conèixer en pisos amb amics d'una gran vàlua personal, com el director de teatre Pere Planella o el filòsof Pep Ramoneda, dues figures brillants en els seus àmbits. Quan ja vaig ser a mitja carre-

“

Ja des de la infantesa, vaig ser molt conscient que jo era fill d'un roig vençut.

”

ra, em vaig decantar per la Psiquiatria, la branca més humanista. La meva mare havia estat infermera en temps de guerra. Aquest fet devia condicionar la meva vocació de metge...

– *Quan va acabar la carrera, vostè va decidir quedar-se a viure i a treballar a Olot. Se sent molt orgullós de ser olotí?*

– Sempre m'he sentit molt d'Olot. M'he interessat tota la vida per les coses de la meva ciutat i la meva comarca. Fins i tot, quan vaig viure fora d'Olot, des dels catorze anys, quan vaig anar a estudiar a Girona, fins que vaig acabar la carrera. He estat i sóc un lector compulsiu de textos de la història local, que és la parenta pobre de la història i que abans només despertava la curiositat dels metges i els capellans. Ara, per sort, s'hi dediquen bastants historiadors professionals molt ben preparats... Tenia ben clar que jo volia viure a Olot, a diferència d'alguns amics de la meva ciutat, que s'han establert a Girona o Barcelona. M'agrada la vida relativament tranquil·la. Olot té l'avantatge que és tranquil i que et dona l'oportunitat de poder anar d'excursió a molts indrets

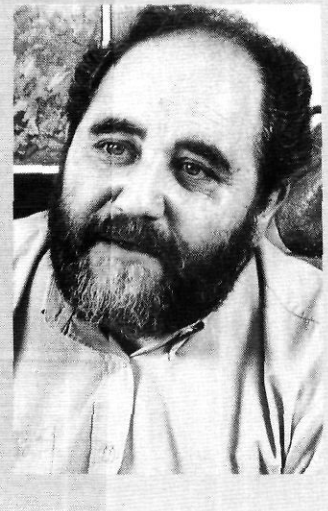
que són ben a prop de la ciutat. Des de molt jove, em vaig integrar en l'impuls d'activitats de tota mena a la meva ciutat.

– *Ha creat grups de teatre, ha fundat revistes... Li ha tocat fer tots els papers de l'auca?*

– Entre el 1967 i el 1968, vaig estar molt immers en el món del teatre. Formava part d'un col·lectiu de joves amb el qual muntava obres que incidien en la rebel·lió política del moment, com *Antígona*. El teatre era per a nosaltres un fòrum de debat on discutíem els problemes socials que hi havia en aquell temps. A través del teatre, descobríem altres realitats. La meva afició pel teatre va lligada a l'inici del meu desvetllament cultural i a la meva amistat amb en Pere Planella, que em va estimular i conduir perquè treballés al seu costat com a subdirector, traductor i adaptador de diverses obres. Aquells anys i els immediatament posteriors els vaig viure amb una intensitat especial. Vaig participar de manera activa en l'organització del moviment d'oposició al Ball pla i en la consolidació de la publicació *Olot-Misión*. Des de llavors sempre he intentat formar part de les redac-

culls de poesia: *Paraules personals* (1969) i *La pols de la por* (1978). També ha publicat *Cadaqués, crònica estival* (1974), *Glossa biogràfica de Joaquim Danés i Torras* (1979), *Josep Pujol i Ripoll* (1980), *Bruixes, dimonis i follets de la Garrotxa* (1983), *Els morts per la Guerra Civil a Olot* (1993), *Olot. Itinerari pel nucli antic* (1994) i *La Vall de Bas i Riudaura* (1995), entre molts altres títols, alguns dels quals els ha escrit en col·laboració amb altres autors.

Va participar, el 1985, en el projecte de rehabilitació del nucli antic d'Olot, ha col·laborat en diverses exposicions i publicacions del Museu Comarcal de la Garrotxa, ha pronunciat nombroses conferències, i ha estat membre dels jurats dels Premis Ciutat d'Olot i dels Premis Mercè Bayona, de les Planes d'Hostoles. Presideix o ha presidit, entre altres entitats, el Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, la filial de la Garrotxa de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i les Balears, i la societat gastronòmica El Casolot. És membre de la Fraternitat Malacològica Internacional d'Olot i Comarca, la Societat Catalana de Cartofília i la Societat Espanyola de Malacologia.

cions de les revistes locals que tenen un cert interès o col·laborar-hi amb articles. També he escrit articles d'opinió a *El Punt*. Escriure un article setmanal és un bon entrenament intel·lectual. Si el deixes, el trobes a faltar.

– *També ha recuperat la memòria històrica de la comarca reivindicant personalitats oblidades. Per què no se'ls havia fet justícia?*

– Jo veia que venien a casa amics del pare que havien jugat un paper molt important en el seu temps. Però ningú no es preocupava de divulgar l'obra d'aquestes figures històriques. Se silenciaven els esforços de moltes persones que havien lluitat per fer una feina molt important en el seu camp d'acció. Recordo que sobretot ens havien deformat brutalment la realitat dels anys de la República, per raons polítiques. Em semblava que calia tirar un pont entre dues generacions. Això em va animar a recuperar, a través d'uns articles en una secció que vaig titular *Els homes i la memòria*, el testimoni de persones pràcticament desconegudes

“

Un dels llibres
que em sento obligat
a preparar
és un estudi extens
sobre la Guerra Civil a Olot

”

per la major part dels garrotxins, com Joan de Garganta, el doctor Danés i Miquel de Garganta, un botànic d'una intel·ligència extraordinària i una memòria portentosa. Ell i el pintor Josep Pujol són dues de les persones que més m'han enriquit.

– *Hi ha algun sector concret de la societat olotina amb el qual sintonitza especialment?*

– Jo sempre m'he sentit bé en l'espai de les esquerres i el progressisme. Tots hem canviat amb el temps, encara que ens costi reconèixer-ho. Jo mateix repasso articles meus de fa vint-i-cinc anys i comprovo que llavors adoptava actituds més extremistes. Durant el franquisme, tots lluitàvem contra el mateix enemic. Posteriorment, han estat determinants els orígens dels quals provenia cadascú, perquè han tingut molta influència en les famílies polítiques i socials que han anat sorgint. Això es va començar a veure el dia que el director d'*Olot-Misión*, en Salvador Batalla, ens va reunir a tots els membres de la redacció i ens va dir que ens traguéssim les màscares. Allà alguns vam reconèixer que militàvem clandestinament al PSUC i altres van deixar entreveure que es decantaven cap a posicions pròpies de la burgesia o del centre dreta. Jo sóc un home de fer feines i sempre he procurat col·laborar amb la meua gent, tot i que a

Olot sempre he viscut amb la sensació de no pertànyer a cap capelleta, d'estar una mica fora de joc. Dec ser un militant poc disciplinat. De tota manera, no sé dir mai que no a cap proposta i continuo entusiasmant-me amb tot el que faig. Les necessitats pròpies d'una comunitat petita t'obliguen a tocar moltes teclcs. Al final no n'hauré tocat mai cap de ben tocada, però només em començaré a preocupar el dia que noti que perdo la passió pels projectes que tinc entre mans. La passió pel coneixement deu ser una de les meves poques virtuts.

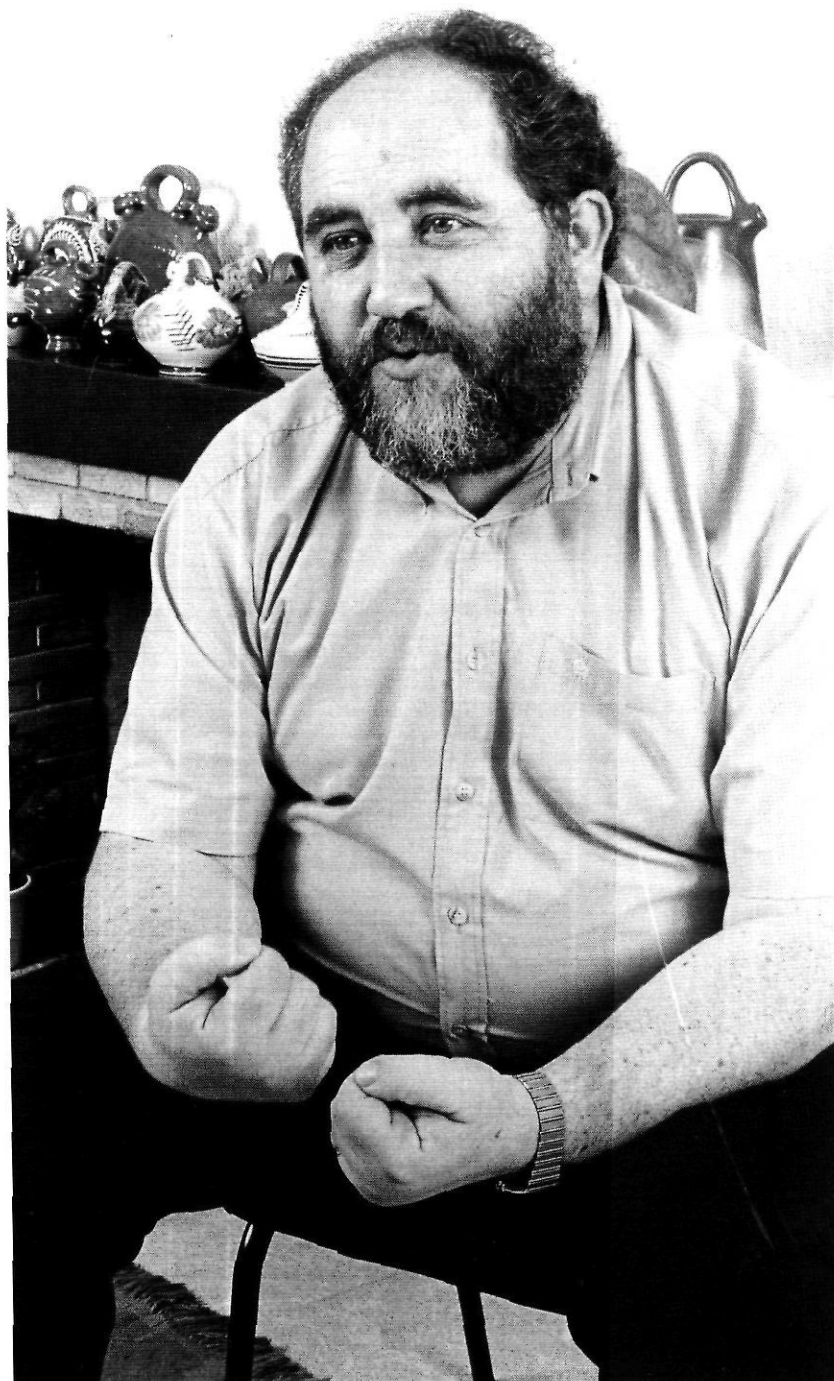
– Vostè també ha publicat poesia i consta com a membre de l'anomenat Grup de Girona, en alguns estudis sobre la poesia en català del final dels anys 60 i el començament dels 70. Considera la seva dedicació a la poesia com un fet aïllat en el context de la seva vida?

– És discutible que realment el Grup de Girona arribés a existir. És cert que jo tenia una forta amistat amb alguns dels qui pretesament en van formar part o hi van estar relacionats, com els germans Josep Maria i Joaquim Nadal, que vaig conèixer quan vaig anar a estudiar a Girona, i els germans Xavier i Jordi Roig. Coincidíem tots plegats els estius a Palamós, on passàvem les vacances i parlàvem de poesia sota la influència omnipresent de Narcís Comadira. Jo escrivia els meus poemes marcat per Pere Quart, Salvador Espriu, Blas de Otero i José Hierro. Els meus companys, en canvi, tenien més aviat el referent de

“

Només
em començaré a preocupar
el dia que noti
que perdo la passió
pels projectes
que tinc entre mans

”

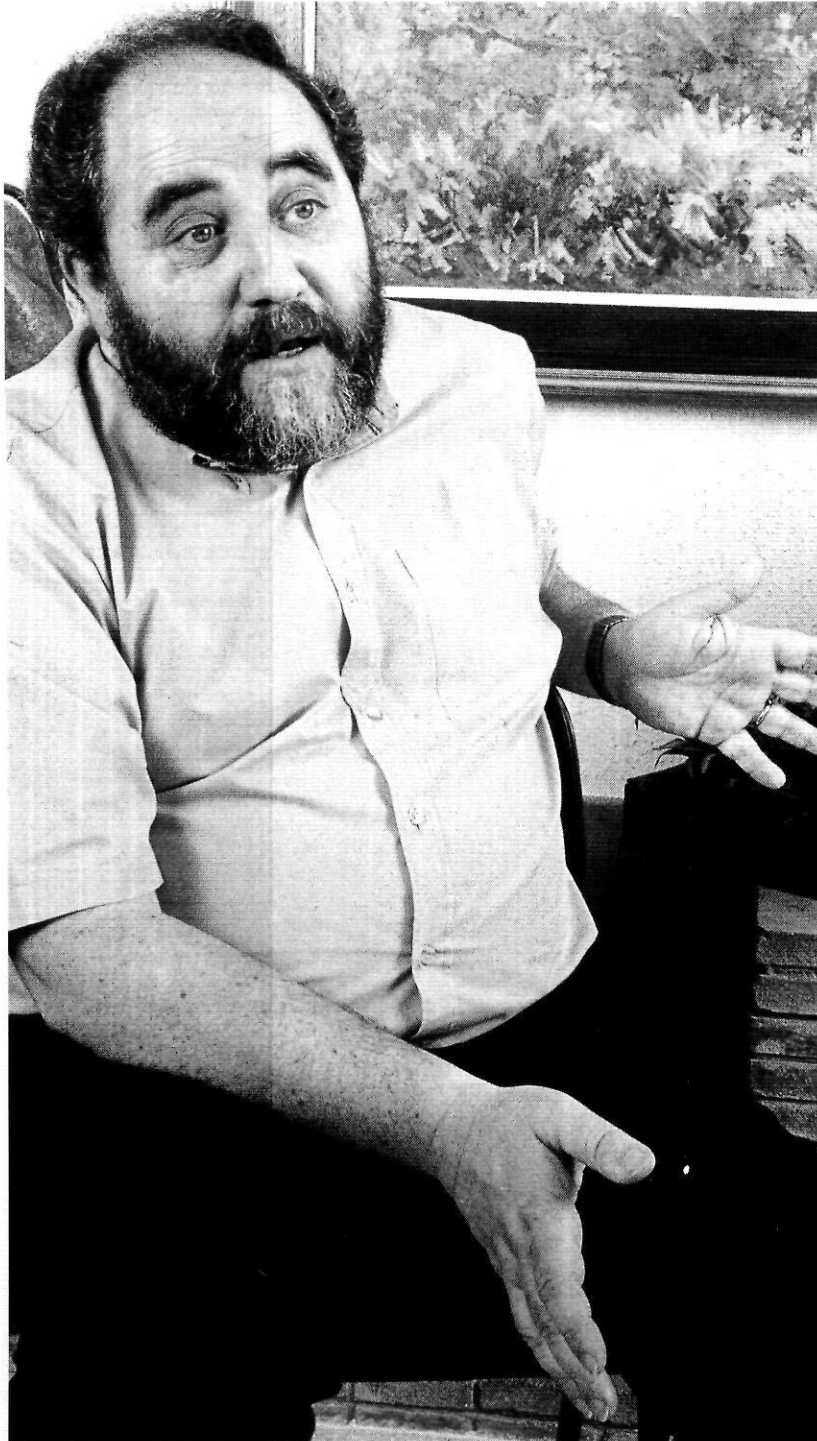
Gabriel Ferrater. Sempre m'ha interessat molt la poesia. En aquella època, fins i tot fèiem recitals de poesia. El primer llibre que jo vaig publicar a la meua vida era un recull de poemes, *Paraules personals*, que es va editar als *Quaderns Populars de Poesia*, una col·lecció semiclandestina vinculada a *Publicacions de l'Abadia de Montserrat*. Posteriorment, he aplegat alguns poemes en una edició de bibliòfil d'en Miquel Plana. En general, però, considero la meua dedicació a la poesia com un pecat de joventut.

– A més de treballar de psiquiatre i escriure molts llibres i articles, encara té temps per dedicar-se al col·leccionar mol·luscus, postals d'Olot i moltes més coses...

– L'afició pel col·leccionisme em ve del meu pare, que col·leccionava cromos antics i moderns. Ell va ser un dels fundadors del mercat de cromos del diumenge a Olot i em va inocular el virus del col·leccionisme, que deu ser una patologia psiquiàtrica, perquè et transporta a un món molt obsessiu. Una de les grans passions de la meua vida és la ma-

lacologia. Tinc una bona col·lecció de cargols i mol·luscs en general. Els he anat recollint arreu del món des que als quinze anys, quan estíuejava a Palamós, em dedicava a buscar petxines estirat a la platja. També recopilo llibres, fulls, prospectes, postals i tota mena de material imprès sobre Olot. Els textos escrits darrere les postals o les imatges que s'hi poden veure t'obren a nous mons. La cartofflia et fa entrar en con-

tacte amb congressos i convencions, i és un vehicle d'expressió que compleix una funció de documentació històrica. Jo sóc un optimista inveterat que troba gust en totes les coses que fa. Quan acabo la jornada de treball, potser tinc la síndrome del psiquiatre de ser una mica el cubell on els pacients aboquen les seves escombraries, però llavors procuro evadir-me amb les meves aficions. El llibre que ha tingut més èxit

“

Les pel·lícules de Woody Allen han donat una visió social de la psiquiatria que no es correspon amb la realitat

”

de tots els que he escrit, una aproximació antropològica a la bruixeria a la Garrotxa encarregada per la revista *L'Avenç*, va ser una fogarada d'estiu que encara dura. Sóc inquiet i m'agrada abocar-me als meus projectes personals treballant de nits, quan els telèfons no sonen i ja he acabat la feina del despatx. Si convé, retallo hores de son. A més, em guardo la tarda del divendres per a les meves coses. Ho tinc tot bastant ben organitzat. Un dels llibres que no he escrit i que em sento obligat a preparar és un estudi extens sobre la Guerra Civil a Olot. De tota manera, visc amb la sensació de treballar sempre per encàrrec. Una de les meves frustracions és no haver escrit cap novel·la, perquè ningú no me n'ha demanat mai cap. Algun dia n'escriuré una...

– *Vostè ha escrit molt sobre els olotins i els garrotxins. Pensa que existeix un caràcter específicament garrotxí?*

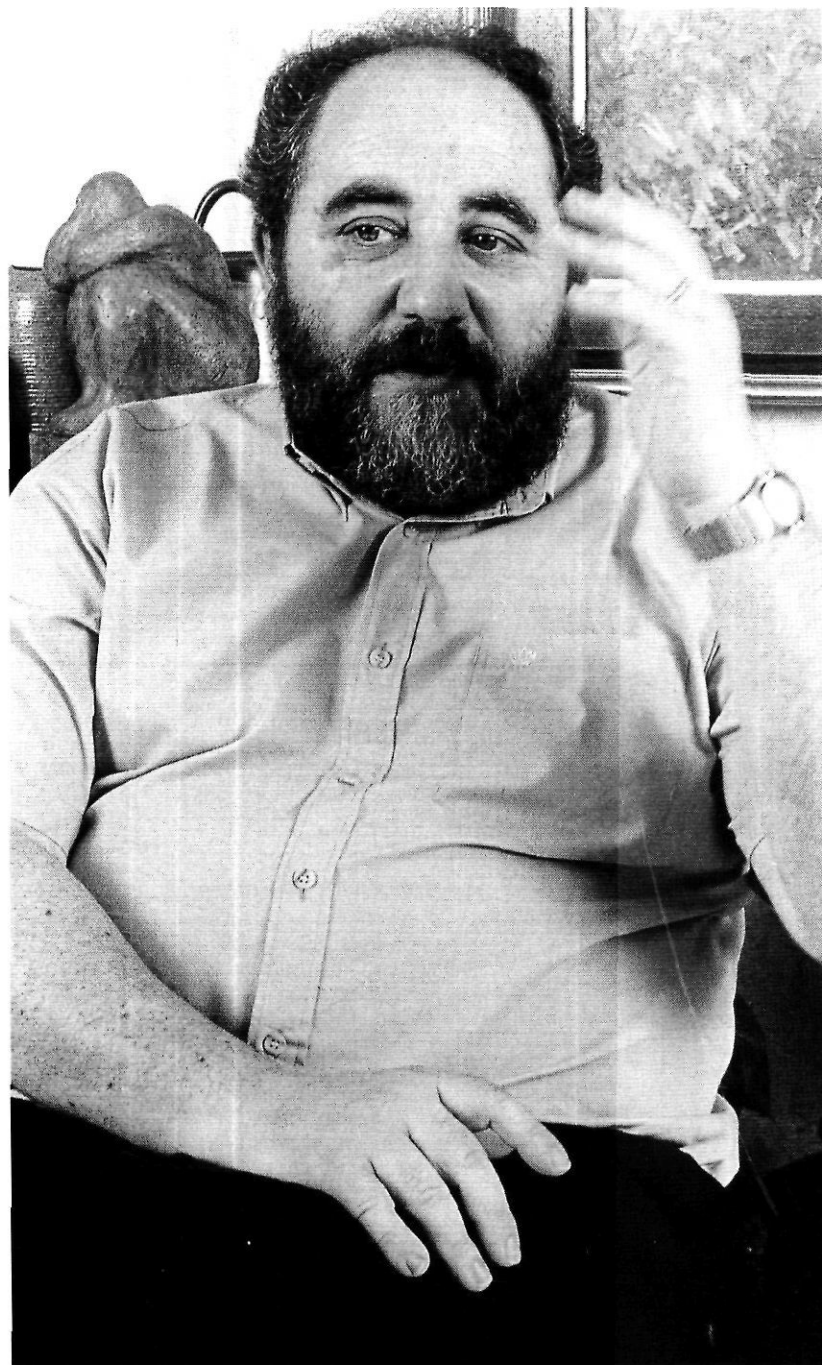
– Des del punt de vista estrictament científic, no és defensable la tesi que existeixin els caràcters comarcals. Els garrotxins tenim fama de sentir-nos molt orgullosos de ser-ne. Hem arribat a defensar el nacionalgarrotxisme. Però tot això ho diem per fer conya. Som gent absolutament igual que els nostres veïns. No veure-ho així és voler fer literatura o donar voltes a tòpics.

– *Vostè exerceix de psiquiatre. Creu que la societat actual està prou ben informada sobre què és la psiquiatria?*

– Cal tenir en compte que la psiquiatria és una ciència molt jove, que s'ha començat a desenvolupar de manera important en els últims vint-i-cinc anys. És cert que encara se'n desconeixen molts aspectes, però hi ha hagut un canvi brusc en les teories psiquiàtriques des que s'ha avançat notablement en el terreny de les neurociències, les ciències del cervell. Conèixer millor els mecanismes cerebrals de les persones i el funcionament dels neurotransmissors ha permès fer un pas endavant extraordinari per entendre que les malalties mentals són bàsicament malalties del cervell que es poden estudiar a partir del coneixement bioquímic, neurològic i estructural d'aquest òrgan. La pràctica actual de la psiquiatria no té res a veure amb les teories psicoanalistes. La major part de les pel·lícules de Woody Allen i la que es va estrenar a l'Estat espanyol amb el nom de *Algúen voló sobre el nido del cuco* han contribuït a crear una visió social de la psiquiatria que no es correspon amb la realitat d'aquesta ciència. Encara hi ha gent que té prejudicis contra els psiquiatres, purament per desconeixement. És la gent que no sap que la depressió és una malaltia que té un tractament farmacològic que permet intervenir en la regulació de les substàncies cerebrals. Aquests coneixements han de formar part de la cultura popular. Per sort, cada vegada són menors els prejudicis contra la psiquiatria. Ho prova el fet que els psiquiatres som gent desbordada de feina i que els serveis de salut mental estan col·lapsats. Els psiquiatres estem obtenint alguns petits èxits en alguns camps. La gent està perdent la por al psiquiatre. Felicitament, s'està oblidant la imatge del psiquiatre agressor que castiga el pacient amb dutxes d'aigua freda. També s'està superant la rèmora dels psicoanalistes. La psicoanàlisi no té utilitat clínica i terapèutica, tot i que pot tenir-ne a efectes de progressar en el coneixement de les persones.

– *Considera que les institucions públiques són prou sensibles a les necessitats de l'assistència psiquiàtrica?*

– L'assistència en salut mental és la parenta pobre de la medicina. Tenint en compte el nombre de persones que pateixen patologies en l'àmbit de la salut mental, és evident que els serveis en aquest camp estan poc desenvolupats.

També s'ha de dir que a la zona de Girona els serveis públics d'assistència en salut mental s'han organitzat raonablement bé i tenen un prestigi molt superior als de les àrees de Lleida, Barcelona i Tarragona.

– *Quina diria que és la frontera que separa la salut mental de la falta de salut mental?*

– La frontera és relativament difusa des d'un punt de vista teòric. En la realitat, però, tothom la té clara. No depèn del que és o no un comportament esta-

dísticament majoritari, sinó del component del sofriment. Si una persona pateix molt psicològicament, encara que sigui per una causa que algú pot valorar com una nimiesa a la qual no dona cap importància, aquest sofriment li canviarà la vida, fins al punt de distorsionar-li els hàbits o provocar sofriment també a les persones que té a prop. Aquesta alteració ja és simptomàtica d'una falta de salut mental.

Xevi Planas